

Seküler Akımın Bir Aracı Olarak Günümüzde Dini Müzik*

Religious Music Today as a Tool of the Secular Movement

 Ali Dündar¹

*Bu çalışma ‘‘Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Sekülerleşme Bağlamında Dini Müzik’’ isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Kilis, Türkiye

ORCID: A.D. 0009-0003-1722-1061

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Ali Dündar,
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Kilis, Türkiye
E-posta: alidndr.16@outlook.com

Başvuru/Submitted: 06.02.2024

Revizyon Talebi/Revision Requested: 13.02.2024

Son Revizyon/Last Revision Received: 01.03.2024

Kabul/Accepted: 08.03.2024

Atıf/Citation: Dündar, A. (2024). Religious music today as a tool of the secular movement. *Meshk Journal of Religious Music*, 2024; 1(1) 71-80.
<https://doi.org/10.26650/meshk.2024.0005>

ÖZ

Bu çalışma, Türk- İslam kültür ve geleneğinde önemli bir konuma sahip olan dini musiki icra ve faaliyetlerinin toplumsal algı ve inanç boyutunun değişmesiyle pratik hayattaki durumunu sekülerizm bağlamında ele almaktadır. Dini musiki icra ve faaliyetleri insanların dini duygularını tatmin ve tezyin etmek amacıyla uygulanmaktadır. Ancak mekânından ve duygusundan yoksun bir alana çekilen bu faaliyetler, içerdiği irfani mana değerini kaybederek dünyevi çıkarların elde edilmesi için bir araç haline getirilmektedir. Bahse konu olan faaliyetleri icra eden toplum ve bireyin davranışları sekülerizm bağlamında iki yönlü olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada dini musiki faaliyetlerini mekânından ve duygusundan uzaklaştırarak dünyevi çıkar elde etmek amacıyla faaliyetleri gerçekleştirenlerin bu davranışları sekülerizm, faaliyete katılanların gündelik yaşam pratikleri içerisinde doğüstü alana ait uygulamaya katılmaları sebebiyle de sekülerizm olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak dini musiki alanı sekülerist davranış ve tutum neticesinde dünyevi bir araç olarak kullanılmasından dolayı anlam ve özgünlük değerini kaybetmeye başlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dini müzik, Sekülerizm, Toplum, Küreselleşme

ABSTRACT

This study examines the status of religious music performances and activities that are important in Turkish-Islamic culture and tradition in the context of secularisation. People’s religious feelings are satisfied and enlivened through religious music performances and activities. However, these activities, which are drawn to an area devoid of space and emotion, lose their lyrical significance and are transformed into a tool for obtaining worldly desires. In secularism, societal and individual behaviours should be evaluated in two ways. In this study, the behaviours of those who engage in religious music activities to gain worldly interests by removing them from their place and emotion are evaluated as secularism. In contrast, the behaviours of those who participate in the activities are classified as desecularism due to their involvement in the practice of the supernatural in their daily lives. As a result of secularist behaviour and attitude, the field of religious music begins to lose its meaning and unique value due to its use as a worldly tool.

Keywords: Religious music, Secularism, Society, Globalisation

EXTENDED ABSTRACT

Culture is one of the most important phenomena that brings people together while also introducing privilege and difference into society. The culture contains all of the society's religious, moral, aesthetic, psychological and sociological dynamics. Undoubtedly, music culture is an important field that reflects societal dynamics. Each culture has had a distinct music culture. One can find traces of many aspects of society's life in this music culture. Music culture, which has an inclusive aspect that affects the entire society, has begun to change and transform in tandem with the change and transformation of societal dynamics over time. Today, the effects of the capitalist system, such as globalisation and the cultural industry, have created a new commercial area by influencing the field of music.

The transformation of cultural elements, particularly music, into material commodities has altered people's perceptions of musical aesthetics. The degree of aesthetic concern and compliance with the understanding of art determines the importance of art. Society can improve its aesthetic understanding by adapting to the existing high level of art knowledge. When art is reduced to society, situations such as loss of meaning in music may arise. At this point, music has been transformed into a commodity and marketed as a commercial product. According to Adorno, the musician is now a businessman. Not the music he performs with artistic concerns, but the music he performs to satisfy societal tastes and earn a financial return, has gained meaning.

Sociology, a branch of science that studies societal behaviour, attempts to explain why people's behaviour changes over time in specific situations. When we consider music practices as a behaviour, they fall under the purview of sociology. This field, known as music sociology, studies both the effects of music on society and the effects of society on music.

Religious music plays an important role in the Turkish-Islamic tradition, both religiously and culturally. Its inclusive role in practical life elevates it to an important position. People's religious feelings are satisfied and enhanced through religious music performances and activities. These practices have become customary and have been applied for specific purposes at various points in history. Because of their effective social role, performances and activities can now be used for specific purposes. Performances and activities drawn to an area devoid of space and emotion lose their lyrical meaning and become a tool for acquiring worldly interests.

In this study, the behaviours of society and individuals performing these activities are evaluated in two ways within the context of secularism. First, we look at the behaviours of those who engage in the activities in question. Secularism is defined as the reduction of supernatural beliefs and practices among individuals and societies in a given time and place. First, it is observed that members of the group in question engage in supernatural practices. They participated in or preferred to participate in activities that satisfied and enhanced their religious feelings and thoughts. When it is considered that they do not expect any worldly benefit from these behaviours but only a divine reward (good deed), they are engaging in desecularist behaviour, which is the polar opposite of secularism.

Second, some individuals and groups use these activities to further their worldly interests. According to the study's examples, practices such as marketing and advertising activities as if they were commercial, demonstrate that this behaviour serves a secularist/worldly purpose. Individuals and groups involved in the activities benefit globally due to their efforts. Practices and activities unique to their religious identity and playing an important role in the cultural field have become a commercial product of global interest. Moreover, individual and group behaviours that result in a commercial product are evaluated within the context of secularism.

As a result, although examples are provided in the study, it is possible to conclude that the activities that serve the purpose of worldly interest are incompatible with the meaning and authenticity of religious music.

Toplum, Kültür ve Değişim

Toplum, ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak parçasında yerleşik ve kendilerine birçok yönden birleşik ve özgün bir varlık olarak gören insanlardan oluşan bir grup olarak tanımlanabilir (Marshall vd., 2003). Bireyleri topluma dâhil eden, bireylerin kenetlenmesini sağlayan en önemli unsurlardan birisi kültürdür. Kültür, bireylerin zaman içerisinde yaşadıkları toplumsal tecrübe ile ortaya koydukları bir üründür. Bu ortak ürün aynı zamanda toplumun kimliğini ifade eden bir araçtır. Kültürün içerisinde toplumun yaşadığı tarihi, siyasi, dini, sosyal tecrübelerin izlerine rastlamak mümkündür (Çetinkaya, 2014).

Avrupa aydınlanması sonrası Batı birçok yönüyle diğer milletleri ve bu milletlerin kültürlerini etkileyen değişimin içerisinde girmiştir. Teknoloji ve bilimde yaşanan yeniliklere ek olarak milliyetçilik akımı ile ulus devletlerin oluşmasına, imparatorluk gibi çok kültürlü devletlerin yıkımına neden olmuştur (Aydın & Perşembe, 2019). Bununla beraber pozitivist düşünce ile mistisizm geri planda kalmış, din ve inanç ile bağlantılı kurum ve olgulara karşı tutum da zamanla değişmiştir.

19 ve 20. yüzyıl Türk siyasi ve içtimai hayatı açısından büyük değişimlerin olduğu bir dönem olmuştur. Yüzyıllar boyu dünyaya hükmetmiş, siyasetten bilime, edebiyattan askeriye ve daha nice alanlarda tahakküm sağlayan bir devletin yıkılışını ve yeni bir rejim ile değişen algıyı Türk tarihinde bahsi geçen dönemlerde gözlemek mümkündür (Közleme, 2020). Tarihi olay ve olguları bir yana toplumsal birçok değişimin de bu dönemde gerçekleştiği görülür. Batı medeniyetinin Türk toplum hayatına müdahalesi siyasi açıdan tepeden inme bir zorunluluk olarak uygulanmış ve bir kimlik krizi yaşatmıştır. Kültürler toplumun ortak tecrübesi ile oluştuğu için bir anda aniden değişimi mümkün kılmamaktadır. Nitekim Cumhuriyet rejiminin kurucu elitleri tarafından ikame edilmek istenen Batılı yaşam pratikleri toplum tarafından ilgi görmemiştir (Közleme, 2020).

Küreselleşme, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insan, toplum ve devletlerin aralarındaki iletişim ve etkileşiminin artmasını ifade etmektedir. Bu etkileşim kültürel, ekonomik ve siyasi vb. çok boyutlu bir etkileşimi barındırmaktadır (Bayar, 2008). Küreselleşme ve kültür karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Küreselleşme büyük oranda kültürleri etkilemiştir. Hayat tarzı açısından toplumların gittikçe birbirine benzemesi, kültürlerin kendine has özelliklerini kaybetmesine sebep olmaktadır. Amerikanlaşma şeklinde de isimlendirilen küreselleşme; düşüncede, ilişkilerde, giyim tarzında ve müzik kültüründe kısaca insanların hayata bakış açısından benzeşme meydana getirmektedir. Gençlerin giydikleri ayakkabı, pantolon, kazak ve blucinlerden dinledikleri müziklere, izledikleri film ve dizilere kadar gündelik hayatın her alanında küreselleşmeden bahsetmek mümkündür. Küreselleşme ile beraber kültürel aidiyet sınırlarını aşmış ve sosyal hareketler güçlenmiştir. İletişim imkânlarının artması, insanların, içinde buldukları toplumlara, siyasi, dîni ve kültürel değerleri sorgulamasına olanak sağlamıştır. Küreselleşme sosyal iletişim kanalları aracılığıyla etki boyutunu artırarak geleneksel toplumlara (özellikle genç nesli) değişim ve dönüşüme sokmaktadır. Haliyle bu durum küreselleşmeyi

lanse eden kesim tarafından ekonomik, politik ve idealist çıkarları barındıran bir olgu olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle genç neslin fazlasıyla ilgisini çeken küreselleşme, gelenekleşen kültürün aktarımını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle kültür unsurlarına sahip çıkmak ve onları geleceğe taşıyan bir nesle ulaşmak zor bir hal almaktadır (Talas & Kaya, 2007).

Küreselleşmenin etkisiyle değişen ve dönüşen toplumlar, popüler kültürü bütünüyle benimsemişlerdir. Popüler kültüre ait alışveriş, giyim-kuşam, yeme-içme, müzik zevkleri ve sosyal ilişkiler vb. tüm unsurlar topluma entegre olmuştur. Bu durum yerel kültürlerini, değişen ve dönüşen dünya düzenine karşın geliştirmeyen milletler için milli kimlik kaybına sebep olabilmektedir. Popüler kültürün tüketim kültürüyle olan ilişkisi, tüketici toplumu kültür endüstrisi açısından açık bir pazar haline getirmektedir. Nitekim kitle iletişim araçları yoluyla etki altına alınan toplum, popüler kültür tarafından ekonomik, politik ve idealist çıkarlar için kullanılmaktadır (Birekul, 2015).

Adorno ve Horkheimer'ın "kültür endüstrisi" kuramı, kültürün modernizasyon çerçevesinde kullanılarak maddesel bir araca dönüştürülmesini eleştirmektedir (Adorno, 2003). Kültürel unsurlar toplumun özünü ifade eden olgular olduğu için maddi çıkar amacıyla kullanılması özgünlük açısından eleştirilmektedir. Kültür unsurlarının üretilen bir meta haline gelmesi, kitlelerin tüketimini göz önüne alarak düzenlenmesi ve belli bir plan dâhilinde gerçekleştirilmesi bu durumu bir sektör haline getirmektedir. Oluşan sektörle beraber sanatın özgünlük ve seçkinlik özelliklerine darbe vurulmaktadır. Sanatçının bu sığlığa haiz olabilmesi onun özgün duygularını ifade ederek ortaya koyduğu şeyle mümkündür. Ancak Adorno ve Horkheimer'ın eleştirdiği durumda sanatçı bir iş adamına dönüşmekte ve kapitalist sistemin kültür sömürgeciliğine katkı sağlamaktadır (Odabaşı, 2014). Popüler kültürün üreticileri toplumun bütününe yapmış olduğu etki sayesinde bir süre sonra birey ve toplumu ürettiği şeylere mecbur bırakılmaktadır. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak bugün her bireyin bir akıllı telefonu vardır. Eğer bir birey telefon almayı reddetse insanlarla ilişki kuramayacak ve bu durum o kişiyi toplumdan soyutlayacaktır. Dışlanmak istemeyen birey akıllı telefonu almak mecburiyetinde kalacaktır. Popüler kültür üreticilerinin amaçladığı şey sonu gelmeyen bir tüketim ve hazdır. Üretilen ürünlerle bireye mutluluğun ve hazzın bir yansımasını göstererek uymaya zorlar. Bu durumda birey sistemin gelişimine farkında olmadan katkı sağlamaktadır. Çünkü kültür üreticileri toplumun değerlerini ve bu değerler çerçevesinde davranış ve yaşayış biçimlerini iyi analiz ederek geliştirdiği metotlarla kendi ürününü satacak kıvama getirmektedir. Toplumun din, siyaset, milliyet, vicdan ve hürriyet vb. duygularını bir meta haline getirir ve bunu piyasaya sunar (Adorno, 2003). Birey burada kültürel değerleri çerçevesinde hareket ederek satın aldığını düşünür. Ancak yapmış olduğu fiil, kültür üreticilerinin kâr marjını artırmaktan başka bir şey değildir. Türk bayraklı tişörtler, bozkurt kolyeler, semazen bibloları, üzerinde dîni ve milli sembol ve yazıların bulunduğu objeler ve daha pek çok ürün bu amaç çerçevesinde piyasaya sürülerek metalaştırılmaktadır.

Tam da bu noktada kültürel unsurlarda anlam kaybının sebebinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bir kişinin özgün bir sanat eseri varlığa getirebilmesi için geleneksel sanatlarla belli bir vakit meşgul olması gerekir. Ortaya çıkan sanat eserinde sanatkârın yıllarca verdiği emeğin izlerini

görmek mümkündür. Sanatın gayesinin de özgün bir eser ortaya koymak olduğu düşünüldüğünde, hızlı tüketilen, geçici mutluluk ve haz veren bir şeyin sanatsallığı tartışmalıdır. Çünkü sanat kalıcı olmalıdır. Bugün Dede Efendi'nin bir ağır semaisi ya da Mimar Sinan'ın Süleymaniye Camii özgünlüğünü ve varlığını korumakla beraber bu eserlerde aynı hislerin de kalıcı olduğunu görmek mümkündür.

Geçici mutluluk ve haz hissiyle bireyi bir şeyden başka bir şeye yönlendiren kültür endüstrisi, bireye o anki hazzı ve mutluluğu yaşatmakla beraber gerçek mutluluğun tam karşılığını barındırmadığı için gerçek bir tatmine ulaştırmaz. Örneğin aldığımız akıllı telefon için size kılıf satarak bir sektör oluşturur yahut size selfie çubuğu, mercekler veya koruyucu camlar vs. birçok ürünle karşınıza çıkar ve sizi daima tüketime sevk eder. Maddesel ürünler dışında akıllı telefon sahibi olan bireyi sosyal medya ile meşgul eder. Sosyal medya üzerinden lanse etmiş olduğu tüketim hazzı insanı daha da fazla tüketmeye ve tembelliğe sevk eder. Arama motorları ve sosyal medya ağları her ne kadar bazı yönleriyle faydalı olsa da kültür sömürgecileri bunlar aracılığıyla birey ve toplumları köleleştirir. Adorno'nun kültür sömürgeciliğinde gelinek noktayı tespit eden şu ifadesi durumu açık biçimde ortaya koymaktadır: "Halkın kendisine yapılan kötülüğe karşı beslediği sevgi ilgili mercilerin kurnazlığını bile geride bırakmaktadır" (Adorno & Horkheimer, 2007).

Kültür endüstrisinin malları, ifade ettikleri özgünlükle veya yapısındaki uyumla değil piyasadaki değeri kadar önem kazanmaktadır. Bu minvalde üretilen kültür ürünleri kâr duygusuyla üretilmektedir. Kültür unsurları eskiden de bir geçim kaynağı niteliğe sahipti. Ancak bu ilişkide kâr amacı dolaylıydı. Doğrudan bir sektör oluşturma gayesiyle değil sanatsal bir özgünlük ortaya koymak amaçlanmaktaydı. Hızlı tüketim ve hedonizme hitap etmeyen kültür unsurları günümüzde popülaritesini kaybetmiş ve yalnızca ilgili kesim tarafından icra edilir hale gelmiştir (Adorno, 2003).

Küreselleşme ve beraberinde toplum algısında yerini bulan kültür endüstrisinin ürünleri, toplumu dünyaya bağlayan ve dünyaya daha da ait olmaya iten bir sürecin başlangıcını oluşturmaktadır. Sekülerizm olarak tanımlanacak bu aidiyet, toplumun ve bireyin hayatından doğaüstü alana ait inancın yerini dünyaya bırakmaktadır. Din Tehânevî'nin tanımına göre: "Akıl sahiplerini kendi tercihleriyle dünyada salâha, ahirette de felâha götüren Allah tarafından konulmuş kanundur" (DİN, t.y.). Din insana hem bu dünyada hem de dünya yaşamının bittiği zamanki ahiret hayatında ebedi bir mutluluk vadetmektedir. Dinin insan ve toplum hayatının her saniyesini ve her anını kapsayan yönü, düşüncede ve eylemde insanı her zaman dînî bir hüviyete sahip fiiller yapmasını sağlamaktadır. Ancak küreselleşme, kentleşme, bilimsel gelişmeler ve kapitalizmin yaygınlaştığı toplumlarda din ve dine ait olgulardan soyutlanması, toplum ve bireyleri seküler bir yaşam tarzına götürmektedir.

Dînî Müzik ve Sekülerizm İlişkisi

Toplum ve müzik ilişkisi bağlamında dînî müzik barındırdığı anlam açısından insanların rağbet gösterdiği bir kültürel alan olmuştur. Dînî müzik dînî ritüellerin de bir parçası olarak toplumsal dînî bir işleve sahip olması sebebiyle önemini artırmaktadır. Dînî müziğin anlam dünyası içerisinde ifade ettiği zenginlikler toplumsal ve bireysel olarak kapsayıcı özelliğiyle

etki alanını artırmaktadır. Türk-İslam kültür ve geleneğinde bir çocuk doğduğu zaman bir kulağına ezan okunur diğer kulağına ise kamet getirilerek isim verilir. Vefat ettiğinde de yine salalar okunur. Yani dîni mûsikî Türk İslam geleneğinde hem toplumsal hem de bireysel olarak doğumdan ölüme kadar insanın bütün süreçlerinde aktif bir rol oynamaktadır. Günde beş defa minarelerden okunan ezan, cuma akşamı ve cuma namazından önce okunan salalar insan hayatındaki varlığını gösteren uygulamalardır. Düğün, sünnet cemiyeti, asker uğurlama, bebek mevlidleri ve cenaze merasimleri vb. organizasyonlar dîni mûsikî kültürünün Müslüman toplum içerisindeki yeri ve önemini göstermektedir.

Dîni mûsikî icra faaliyetleri açısından insanların dîni duygularını tatmin ve tezyin etmek amacıyla uygulanmaktadır. Ancak bu kültür unsuru da kültür endüstrisinin bir alanına dönüşmektedir ya da dönüşmüştür denilebilir. Mekânından ve duygusundan yoksun bir alana çekilen dîni mûsikî icraları, ticari bir faaliyet alanına dönüşerek manasını kaybettiği söylenebilir. Kültür merkezlerinde, kafelerde, düğünlerde yapılan sözde sema mukabeleleri, Mevlevî anlayışa uymayan uygulamalardır. Restoranlarda, cemiyetlerde, kültür merkezlerinde icra edilen tasavvuf müziği ve mevlid gibi uygulamalar ticari bir hüviyet barındırdığı için dinin bir tüketim malzemesine dönüştürülmesini ifade etmesi sebebiyle dîni mûsikînin amacına uymayan faaliyetlerdir.

Bu durum sekülerizm bağlamında iki yönlü olarak değerlendirilmelidir. İlk olarak bahsedilen faaliyetlere rağbet eden toplum ve birey açısından bir değerlendirmeyi gerektirir. İnsanların gündelik yaşamından farklı olarak bahsi geçen faaliyetlere katılması ve bu sebeple dîni duygu ve düşüncelerini tatmin ve tezyin etmesi, desekülerist bir davranış olarak tanımlanabilir. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak; gündelik yaşamında cuma namazlarına gitmeyen bir bireyin Ramazan ayında cuma namazlarına gitmesi, o bireyin desekülerleştiğini ifade eder. Gündelik yaşamında dîni mûsikî dinlemeyen bir bireyin afişte dîni mûsikî konseri afişini görerek bu etkinliğe katılması da aynı şekilde desekülerist bir davranış olarak değerlendirilebilir. Desekülerizm birey ve toplumun gündelik yaşam pratiklerinde doğaüstü alana ait olan uygulama ve inançlara daha fazla yer vermesini ifade eder.

Sekülerizm ve desekülerizm kavramlarını ifade ederken doğaüstü alana ait inançlar diyerek din olgusunu da içerisine alan bir kavramlaştırma yapmak daha isabetli olacaktır. Nitekim toplumumuzda İslam dinine ait olmayan ancak toplum nazarında ilahi bir bağlantı kurma amacıyla yapılan uygulamalar mevcuttur. Muskalar, ağaçlara bağlanan bez parçaları ya da suya atılan paralar vb. uygulamalar bunun örneklerinden sadece birkaçıdır.

İkincisi ise bahsedilen faaliyetleri gerçekleştiren ve bu faaliyetlerden dünyalık menfaat elde eden bireylerin davranışlarıdır. Mevlid-i şerifi, semâ mukabelesini, tasavvuf müziği icrasını da bireyin dünyalık amaçlar çerçevesinde icra etmesi, seküler bir davranış olarak nitelendirilebilir.

Yapılan literatür taraması neticesinde sekülerizm açısından dini müzik değerlendirilmediği gözlemlenmiştir. Sekülerizm konusu ve sekülerizmin hem dini hem de kültürel bir alan olan dini musiki ile ilişkisi ifade edilmek suretiyle anlatılmak istenen düşünce, sav ortaya konulmak istenmiştir.

Kültür endüstrisinin kültür unsurlarının ticari bir ürüne dönüştürüldüğünü ifade etmesi, dînî mûsikî faaliyetlerinin pazarlanmasını tam olarak karşılayan bir durumdur. Yapılan dînî ritüeller, dînî duygu ve düşüncelere sahip faaliyetler, dünyalık bir karşılık amacıyla icra edildiği müddetçe bir ürün haline dönüşmektedir. Bu durum dinin ve dine ait kültürel unsurların tüketim malzemesi haline dönüştürülmesidir. Dînî mûsikî formlarını dünyalık bir menfaat elde etmek amacıyla icra eden kişilerin davranış biçimi de bu minvalde sekülerist bir davranıştır. Çünkü yapılan icralar amacından ve özünden uzak, dünyalık çıkarlar amacıyla yapılmaktadır. Dünyalık çıkarlar çerçevesinde yapılan faaliyetlerin yapan kişide karşılığı bu dünyaya ait bir ödül olduğu için manasını ve özünü yitirmektedir. Dolayısıyla birey ve toplumların faizin haram olduğunu bilmesine rağmen ticari faaliyetlerinde hassasiyet göstermemesi zamanla çoğalan bir durum olarak topluma yerleşmiştir. Öz bakımından faizin yapılan ticaretin bereketini ve helallliğini yok ettiği gibi dînî mûsikî faaliyetlerinin de mana zenginliğini ve özünü yitirmesine sebebiyet vermektedir. Manasını yitiren uygulamalar yalnızca ilgili alan dâhilinde kalmayarak bireyi daha da içine çeken bir dünyevileşmeye götürmektedir.

Toplum ve bireyin değişim ve dönüşüm tecrübelerine bakıldığı zaman ansızın gerçekleşmediği, tedrici olarak değişim ve dönüşüme tabi olduğunu gözlemlemek mümkündür. Doğaüstü alanın da toplum ve birey nezdindeki konumu bir anda zayıflayan bir durum değildir. Birçok etkenle beraber doğaüstü alanın birey ve toplumun gündelik pratiklerinden soyutlanması da sekülerizm kavramıyla açıklanır. Bir toplumda bireylerin ticari hayatı kapitalizmin etkisiyle dînî hüviyetten uzaklaşır. Kentleşmeyle beraber bireylerin toplumsal düzeni de dînî hüviyetten uzaklaşır. Buna ilaveten bilimsel gelişmelerle oluşan veriler ve buluşlar toplumu dînî hüviyetten uzaklaştırabilir. Bu bağlamda burada ticari hayat, toplumsal düzen ya da bilimsel gelişmelerin kendisine ilişkin bir eleştiri yapılmamaktadır. Yalnızca bu olguların, sosyolojik olarak değerlendirildiğinde, dînî kimlikten soyutladığı gerekçesiyle bireyde sekülerizme neden olduğu gerçeği göz önünde tutulmaktadır.

Sonuç

Bahsi geçen faaliyetler¹ dînî değerlere saygı duyan ailelerin rağbet göstermesi ve sosyal medyanın etkisiyle daha da yaygınlaşmış ve bir piyasa oluşturmuştur. Düğün salonlarında tasavvuf müziği ekibi çeşitli seçeneklerle sunulmakta, sadece bu sektör için internet siteleri, semazen ekipleri ya da bayan tasavvuf grupları kurulmaktadır. Sosyal medya ağlarında çokça

1 Aşağıdaki verilen bağlantı linkleri yalnızca birkaç örnekten oluşmaktadır. Araştırmalar neticesinde yapılan icra ve faaliyetlerin büyük bir hacme sahip olduğu gözlemlenmiş ancak ifade edilmek istenen sava delil olabilmeye açısından birkaç örneğin yeterli olabileceği düşünülmüştür. "Tasavvufi düğün", "İslami düğün" gibi isimlendirmeler ile piyasada rağbet edilen bir tarz olmakla beraber icra eden kişiler için de rekabet alanına dönüştüğü gözlemlenebilmektedir. https://www.instagram.com/reel/C4TPB4JtDj_/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRIODBiNWFIZA==http://hasanarvas.com/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw-r-vBhC-ARIsAGgUO2B2RUzTVEWbCnEtfmzmj_QIMaTvKWEMWV03xWsBuej-VuDIEttxSW4aAukjEALw_wcB
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=798214878794031&set=a.494838555798333>
<https://asirorganizasyon.com/16-dini-dugun-organizasyonu.html>
<https://www.facebook.com/reel/710235457978009>
https://www.instagram.com/ahmetfeyzi/?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzIxNw==

tasavvuf müziği ekiplerine ulaşmak mümkündür. Ramazan aylarında kafe ve restoranlarda tasavvuf müziği icraları da aynı şekilde mütedeyyin toplumu ilgili mekânlara iftar programına yönlendiren faaliyetlerdir. Kültür merkezlerinde yapılan dîni içerikli bu tarz konserlerin amacı, bu faaliyetleri gerçekleştiren kurumun ya da topluluğun reklamı, şan ve şöhret kazanması veya bilet satması gibi dünyalık menfaatleri göz önüne aldığı müddetçe, manasına ve özüne aykırılık içermesi bakımından bir davranış olarak sekülerizmle ilişkilendirilebilir. Ancak dîni mûsikî kültürünün topluma aktarılması ve bir bilinç oluşturulması, dîni mûsikînin anlam zenginliğini insanların duygu dünyasına yerleştirmek amacıyla yapıldığından farklı değerlendirilmelidir.

Yapılan incelemeler neticesinde kültür endüstrisinin bir ürünü haline gelen, kapitalist ekonomik sistemin de etkisiyle dîni mûsikî alanında bir anlam kaybının yaşandığı görülmektedir. Gerek müzikal yapısı gerek de anlam derinliğine sahip birçok dîni mûsikî eseri, yalnızca ilgisi nezdinde kalmış, toplum nezdinde küreselleşmenin de etkisiyle çabuk tüketilen daha basit kalıptaki ilahiler ilgi görmüştür. Bahsi geçen faaliyetlerde halkın beğenisinin ön planda olduğu ilahiler tercih edilmiştir. Çünkü yapılan faaliyetlerin amacı, icra edilen sanatın özgünlüğünü ve anlam dünyasını topluma aktarmak değil, dünyalık kazanç elde etmektir. Nitekim kültür ürünlerinin geçici mutluluk ve hazza hitap etmesi, ancak sektör içerisinde tutunabilmesine olanak sağlamaktadır. Özetle sekülerist kaygıyla icra edilen faaliyetlerin sanatsal olmaktan ziyade getireceği menfaat açısından araçsal bir karşılığı bulunmaktadır. Özetle maddi çıkar kaygısıyla icra edilen bu faaliyetler, dîni mûsikînin anlam ve özgünlük değeri açısından önemini kavrama ve kavratmaktan uzaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Adorno, T. W. (2003). Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken (B. O. Doğan, Çev.). *Cogito Dergisi*, 36, 76.
- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2007). *Kültür Endüstrisi*. İletişim Yayınları.
- Aydın, S., & Perşembe, E. (2019). İslami Marş ve Ezgilerde Tarihsel Farklılaşma Sürecinin Dinleyici Yorumları Açısından Değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5-41. <https://doi.org/10.17120/omuifd.614811>
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 4(32), 25. <https://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi32/firatbayar.pdf>
- Birekul, M. (2015). Popüler Kültür ve Müzikte Anlamın Kaybı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10(1), 164. <https://doi.org/10.17550/aid.84081>

- Çetinkaya, Y. (2014). Müziğin Değişimi Değişimin Müziği. *Yeni Türkiye Türk Musikisi Özel Sayısı*, 1445-1450.
- DİN*. (t.y.). TDV İslâm Ansiklopedisi. Geliş tarihi 06 Mayıs 2023, gönderen <https://islamansiklopedisi.org.tr/din>
- Közleme, O. (2020). *Batı etkisinde Türk modernleşmesi*. İz Yayıncılık.
- Marshall, G., Osman Akınhay, & Derya Kömürçü. (2003). *Sosyoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Odabaşı, F. (2014). Sosyo-Kültürel Sistem ve Müzik. *Yeni Türkiye Türk Musikisi Özel Sayısı*, 1431.
- Talas, M., & Kaya, Yrd. Doç. Dr. (2007). Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 160. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tubar/issue/16963/177152>